

4.1 ความหมายของค่านิยม

"ค่านิยม" (Values) ได้แก่ ความรู้สึกในทางที่ดีของสิ่งต่าง ๆ หรือสภาพการณ์ต่าง ๆ โดยเชื่อว่าสภาพการณ์นั้น ๆ เป็นสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง เช่น ในสังคมไทยเชื่อว่าความซื่อสัตย์เป็นของดี ความกตัญญู เป็นสิ่งที่ดี เป็นต้น"

ค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้มาตั้งแต่เยาว์วัย สถาบันแรกในชีวิตมนุษย์ที่ปลูกฝังค่านิยมแก่บุคคลก็คือครอบครัว ต่อมาก็คือโรงเรียนเด็กจะมีค่านิยมที่สัมพันธ์สูงกับค่านิยมของพ่อแม่ เพราะเด็กเรียนรู้ค่านิยมจากการอบรมของบิดามารดา เป็นเบื้องต้นนั่นเอง รองจากบิดามารดา ครูเป็นบุคคลสำคัญอีกผู้หนึ่งที่ปลูกฝังค่านิยมให้กับเด็กโดยเฉพาะเด็กวัย 6 - 7 ปี จะเชื่อครูมากที่สุด...
(พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุษย์, 2527: หน้า 17)

"ค่านิยม" หมายถึง ความคิด พฤติกรรม และสิ่งอื่นที่คนในสังคมหนึ่ง เห็นว่ามีคุณค่า จึงยอมรับมาปฏิบัติและวางแทนใช้ระยะหนึ่ง ค่านิยมมักเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยและความนึกเห็นของคนในสังคม (ก้อ สวัสดิ์พานิช, 2518: น.46)

"ค่านิยม" หมายถึง สภาพหรือการกระทำบางประการที่เราเชื่อหรือนิยมว่าควรยึดถือ หรือยึดมั่น หรือว่าเราควรกระทำหรือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความมุ่งหมายของสังคมหรือตัวเราเอง (สาโรช บัวศรี, 2515: น.8)

จากความหมายของ "ค่านิยม" ดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า "ค่านิยม" หมายถึง แนวความคิดหรือการกระทำที่สังคมเห็นว่ามีคุณค่า และค่านิยมชมชอบ จึงยอมรับมาปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ หรือชั่วระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงความมุ่งหมายของสังคมหรือตนเอง

4.2 ลักษณะและชนิดของค่านิยม

4.2.1 ลักษณะของค่านิยม

Raths, Harmin และ Simon (Raths, 1966: p. 23 - 30)

ได้ร่วมกันศึกษาเรื่องค่านิยมและได้ให้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาลักษณะของ "ค่านิยม" ไว้ 7 ประการ คือ

1. ค่านิยมต้องมีการเลือกอย่างเสรี หากมีการบังคับให้เลือกเอาอย่างหนึ่งอย่างใด ก็จะไม่ใช่อค่านิยมที่แท้จริง เพราะไม่ได้เกิดจากการยินยอมหรือเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น
2. ค่านิยมที่เลือกมีโอกาสเลือกอย่างอื่นหรือไม่ ถ้าไม่มีโอกาสเลือกคุณค่าโดยการเปรียบเทียบ ก็พิจารณาว่าจะรับหรือไม่รับ คือไม่ถือพิจารณาข้อดีข้อเสีย ฉะนั้นค่านิยมที่เลือกควรได้มาจากการเปรียบเทียบค่านิยมหลาย ๆ อย่าง
3. การเลือกค่านิยมควรพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียโดยใช้สติปัญญา พินิจพิจารณาอย่างรอบคอบ
4. ค่านิยมที่เลือกแล้วต้องรักษาไว้อย่างมั่นคง โดยสำนึกในคุณค่าและความภาคภูมิใจ
5. ต้องยืนหยัดและรักษาค่านิยมที่เลือกแล้วอย่างมั่นคง หากไม่แน่ใจในค่านิยมที่เลือกจะทำให้เกิดความกระตาคใจที่จะรับค่านิยมนั้น และไม่กล้ายืนยันคุณค่าความดีของค่านิยมนั้น ใหญ่ไม่เป็นมิตรหรืออยู่ไม่เห็นด้วยทราวม
6. แสดงออกด้วยการปฏิบัติให้ผู้อื่นเห็นว่าเรายอมรับในค่านิยมที่ได้เลือกแล้ว ทั้งนี้เพราะค่านิยมจะเช่นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิตของเรา หากยอมรับค่านิยมแล้วไม่ปฏิบัติตามก็จะไม่เรียกว่าเป็นค่านิยม
7. การกระทำซ้ำ ๆ ในสิ่งที่ยอมรับเป็นค่านิยมเพียงใด ทำเป็นกิจวัตรประจำวันหรือไม่ ค่านิยมที่ไม่ได้ทำเป็นกิจวัตรประจำวันไม่ถือว่าเป็นค่านิยม เพราะค่านิยมต้องมั่นคงถาวรและเป็นแบบฉบับในการดำเนินชีวิตในช่วงเวลานานพอสมควร

พนัส หันนาคินทร์ (พนัส หันนาคินทร์, 2523: น.22 - 23)

โครงสร้างคุณลักษณะของค่านิยมไว้ 7 ประการ คือ

ก. เลือก

- (1) อย่างเสรี
- (2) จากค่านิยมหลายประการ
- (3) หลังจากไต่พิจารณาถึงผลทอเนื่องอันจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามค่านิยมแต่ละอย่างแล้ว

ข. เติบโต

- (4) รักษาค่านิยมที่เลือกแล้วและมีความพึงพอใจในค่านิยมนั้น
- (5) พร้อมที่จะยืนหยัดในค่านิยมนั้นอย่าง เบิกบาน

ค. กระทำ

- (6) ทاملค่านิยมที่ยอมรับยึดถือ
- (7) ซ้ำเป็นประจำและถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

4.2.2 ชนิดของค่านิยม

พีนิกส์ (Phenix, 1958: p. 459 - 551) ใจจำแนก

ค่านิยมออกเป็น 6 ชนิด คือ

1. ค่านิยมทางวัตถุ (Material Values) ได้แก่ ปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เป็นค่านิยมที่ช่วยให้ชีวิตและร่างกายของคนอยู่รอดได้

2. ค่านิยมทางสังคม (Social Values) เป็นค่านิยมที่ช่วยให้เกิดความรักความเข้าใจและความต้องการทางสังคม

3. ค่านิยมทางความจริง (Truth Values) ซึ่งเป็นค่านิยมที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ไม่ต้องการศึกษาค้นคว้าความรู้และนักวิทยาศาสตร์ที่พยายามคนหากฎแห่งธรรมชาติ

4. ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Values) ทำให้เกิด
ความรับผิดชอบส่วนตัว

5. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Values) ซึ่งเกี่ยวกับ
ความซาบซึ้งในความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ

6. ค่านิยมทางศาสนา (Religious Values) เป็นค่านิยมที่
เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย ความสมบูรณ์ของชีวิต รวมทั้งความศรัทธาและ
การบูชาในทางศาสนา

เอกวิทย์ ฃ ถลาภ (เอกวิทย์ ฃ ถลาภ, 2515: น.20) ได้จำแนก
ค่านิยมออกเป็น 3 อย่าง คือ

1. ค่านิยมร่วม (Cultural Universal) คือค่านิยมที่ทุกคน
ยึดถือร่วมกันเป็นสากล

2. ค่านิยมจำเพาะ (Cultural Specialty) คือเป็นค่านิยม
ของคนกลุ่มน้อยในสังคมใหญ่ เป็นแบบอย่างที่ยึดถือแตกต่างกัน

3. ค่านิยมที่เป็นทางเลือก (Cultural Alternative)
เป็นค่านิยมที่เป็นทางเลือกใหม่ที่สัมพันธ์กับค่านิยมที่เป็นสากล

สาโรช บัวศรี (สาโรช บัวศรี, 2525: น.10) ได้จำแนกค่านิยม
ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภทพื้นฐาน (Basic Values)

2. ประเภทวิชาชีพ (Professional Values)

สามารถจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

1. ค่านิยมพื้นฐาน ประกอบด้วยค่านิยมดังต่อไปนี้
 - ศีลธรรม (Moral Values)
 - คุณธรรม (Ethical Values)
 - ธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรม (Cultural Values)
 - กฎหมาย (Legal Values)
2. ค่านิยมวิชาชีพ ประกอบด้วยค่านิยมดังต่อไปนี้
 - อุทิศการงานในวิชาชีพของตน
 - วินัยของวิชาชีพของตน
 - มารยาทของวิชาชีพของตน
 - พระราชบัญญัติเกี่ยวกับวิชาชีพของตน

4.3 ค่านิยมพื้นฐาน

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กำหนดค่านิยมพื้นฐานเพื่อให้คนไทยยึดถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน 5 ประการดังนี้

ประกาศคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
เรื่อง คำนิยมพื้นฐาน

ตามที่คณะรัฐมนตรีได้ประกาศกำหนดนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ
ให้หน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน รวมทั้งประชาชนร่วมกันรักษาและส่งเสริม
วัฒนธรรมอย่างมีจุดหมายตรงกัน เพื่อให้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต
และการพัฒนาประเทศนั้น

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติพิจารณาเห็นว่า การที่จะบรรลุจุดหมาย
ดังกล่าวได้ ประชาชนในชาติจักต้องดำเนินชีวิตตามหลักแห่งคุณธรรม อันมีอยู่ใน
สายเลือดของคนไทย เพื่อความปลอดภัยอันดีสุดของคนในชาติ รวมทั้งการพัฒนา-
เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอันเป็นพื้นฐานแห่งความมั่นคงของชาติ

จึงขอประกาศเชิญชวนให้ทุกคนร่วมกันเสริมสร้าง ปกป้อง และปฏิบัติตาม
ค่านิยม 5 ประการ คือ

1. การพึ่งตนเอง ชยันตมันเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ประกาศ ณ วันที่ 17 มีนาคม 2525

เกษม ศิริสัมพันธ์

(นายเกษม ศิริสัมพันธ์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
ประธานกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
เรื่อง แนวทางปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน

ตามประกาศคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เรื่อง ค่านิยม-
พื้นฐาน 5 ประการนั้น เพื่อให้บรรลุจุดหมายแห่งค่านิยมดังกล่าว สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เห็นสมควรวางแนวปฏิบัติไว้ดังนี้

1. การพึ่งตนเอง ชยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
 - 1.1 การศึกษาหาความรู้เป็นนิจ
 - 1.2 ฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ความสามารถและความชำนาญ
 - 1.3 ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้เต็มที่ ก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น
 - 1.4 มีความเข้มแข็งอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและปัญหาที่บังปวง
 - 1.5 ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
 - 1.6 คิดชอบ ทำชอบ และแก้ปัญหาได้
 - 1.7 ขวนขวายประกอบอาชีพโดยสุจริตไม่เลือกงาน
 - 1.8 รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อส่วนรวม ต่อหน้าที่และการกระทำ
 - 1.9 ปฏิบัติงานให้เสร็จเรียบร้อย ไม่คั่งค้าง
2. การประหยัดและออม
 - 2.1 มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย
 - 2.2 มีความพอคึกในการบริโภคและเว้นการฟุ้งเฟ้อที่เกินความสามารถ
 - 2.3 ใช้ทรัพยากรและเวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
 - 2.4 คำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจ คิดก่อนจ่าย ใช้เท่าที่จ่ายจริง
 - 2.5 ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย หรือกระหน่ำเทนิยวเกินไป
 - 2.6 จัดงานและพิธีต่าง ๆ โดยใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น

- 2.7 เพิ่มทุนทรัพย์ด้วยการเก็บและนำไปทำให้เกิดประโยชน์
- 2.8 รู้จักใช้ คุดูแลรักษา และบูรณะทรัพย์สินทั้งของตนและของส่วนรวม
- 2.9 วางแผนการใช้รายให้ออมคอบ มีสัดส่วนและออมไว้ม่าง
ตามสมควร

3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

- 3.1 รักษาความสะอาดของบ้านเมือง
- 3.2 ช่วยกันรักษาและไม่ทำลายสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อม
- 3.3 รู้จักสิทธิและหน้าที่ และละเว้นการใช้สิทธิ
- 3.4 รับบริการและให้บริการตามลำดับก่อนหลัง
- 3.5 สนับสนุนและส่งเสริมเจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย
- 3.6 ไม่แก้ปัญหาโดยวิธีรุนแรงหรือไม่ชอบด้วยระเบียบวินัย
- 3.7 มีมารยาทในการขับขี่ยานพาหนะ ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร และ
ช่วยดูแลทางสัญจรไปมา
- 3.8 ทำหน้าที่พลเมืองดีโดยแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ เมื่อรู้เห็นการกระทำผิด
ระเบียบวินัยและกฎหมาย
- 3.9 รับผิดชอบและปฏิบัติตามระเบียบวินัยในฐานะเจ้าหน้าที่

4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

- 4.1 ไม่เบียดเบียนประทุษร้ายต่อคนและสัตว์
- 4.2 มีเมตตากรุณา
- 4.3 ไม่เห็นแก่ใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ เห็นประโยชน์-
ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนตัว
- 4.4 ไม่ทุกตบ ไม่ขู่ขังให้แตกร้าง ไม่ทุกค้ำขยาม ไม่ทุกเหลวไหล
- 4.5 มีความประพฤติในความสัมพันธ์ทางครอบครัวและเพศ
- 4.6 เว้นสิ่งเสพศก มีสติสัมปชัญญะ
- 4.7 มีความสะอาดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว

- 4.8 มีความออกนอก ออกถลัน
- 4.9 มีความกตัญญูกตเวที
- 4.10 มีความซื่อสัตย์สุจริต
- 4.11 ละชั่ว ประพฤติดี ทำจิตใจให้ผ่องใส
- 4.12 เชื้อกฏแห่งกรรม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

5. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

5.1 สถาบันชาติ

- 5.1.1 ศึกษาให้มีความเข้าใจประวัติการดำรงอยู่ของชาติ
- 5.1.2 สอดส่องป้องกันภัย และแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันชาติ
- 5.1.3 ป้องกันและรักษาผลประโยชน์ของชาติ
- 5.1.4 ส่งเสริมและรักษาเกียรติของชาติ ภาคภูมิใจในความเป็นไทยและนิยมไทย
- 5.1.5 สร้างเสริมความสามัคคีของคนในชาติ
- 5.1.6 เสียสละประโยชน์ส่วนตนและมีชีวิตเพื่อประเทศชาติ
- 5.1.7 ปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองดี โดยเข้ารับราชการทหาร ประกอบอาชีพสุจริต และเสียภาษีอากรเพื่อพัฒนาประเทศ
- 5.1.8 ยกย่องให้เกียรติผู้ที่ทำหน้าที่ป้องกันและเสียสละเพื่อประเทศชาติ
- 5.1.9 ปฏิบัติตามคติพจน์ที่ว่า "การรักชาติชนธรรม คือ การรักษาชาติ"

5.2 สถาบันศาสนา

- 5.2.1 ศึกษาศาสนาให้มีความรู้ความเข้าใจอันถูกต้อง
- 5.2.2 ปกป้องความเชื่อความเลื่อมใสในศาสนาด้วยปัญญา
- 5.2.3 ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาในชีวิตประจำวัน

- 5.2.4 สอดส่องป้องกันภัย และแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือน
ความมั่นคงสถาบันศาสนา
- 5.2.5 ช่วยกันส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนา
- 5.2.6 ไม่ทำลายปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ และศิลปกรรมของศาสนา
- 5.2.7 เผยแพร่ความรู้และการปฏิบัติตามหลักศาสนา
- 5.2.8 เคารพเทิกทูนศาสนา ไม่กระทำการใด ๆ ในทางดูหมิ่นเหยียดหยาม
- 5.2.9 สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ
- 5.3 สถาบันพระมหากษัตริย์
- 5.3.1 ศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์
- 5.3.2 รักษาและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็น
ประมุข
- 5.3.3 สอดส่องป้องกันภัย และแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือน
ความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์
- 5.3.4 แสดงความจงรักภักดี เทิกทูนพระเกียรติและเผยแพร่-
พระราชกรณียกิจ
- 5.3.5 ร่วมกันประกอบความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล โดยเฉพาะ
ในวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์

ประกาศ ณ วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ.2525

ชงค์ วงศ์พันธ์
(นายชงค์ วงศ์พันธ์)

เลขาธิการ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

4.4 ความหมายของบุคลิกภาพ

Allport (Allport, 1937: p. 48) ได้ให้ความหมายของ "บุคลิกภาพ" ไว้ดังนี้

"บุคลิกภาพ คือ ลักษณะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลในการปรับปรุงตัวเองต่อสิ่งแวดล้อม"

Luthans (Luthans, 1977: p. 201) นักจิตวิทยาได้ให้คำจำกัดความว่า บุคลิกภาพ หมายถึง การศึกษาลักษณะนิสัยและคุณสมบัติต่าง ๆ ที่เด่นชัดของบุคคล รวมทั้งความมั่นคงและการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติทั้งกล่าวด้วย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า "บุคลิกภาพ" ไว้ว่า หมายถึง สภาพนิสัยจำเพาะคน

วิชา ภักดี (วิชา ภักดี, 2526: น.317) ได้ให้ความหมายของ "บุคลิกภาพ" ไว้ดังนี้

"บุคลิกภาพ คือ ผลรวมอย่างมีระบบของพฤติกรรมต่าง ๆ ตลอดจนทัศนคติและค่านิยม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยเฉพาะตัวบุคคล"

บุคคลทุกคนย่อมมีความแตกต่างกัน บุคลิกภาพเป็นสิ่งที่กำหนดความแตกต่างของบุคคล องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสไว้ว่า มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ หมายถึง สัตว์ที่สอนใครเรียนรู้ได้ แต่การสอนมนุษย์นั้นมีวิธีการแตกต่างกัน เพราะการรับรู้และการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่เหมือนกัน พระองค์ทรงแบ่งมนุษย์ออกเป็น 4 ประเภทคือ

- บัวเหนือน้ำ
- บัวปริน้ำ
- บัวใต้น้ำ
- บัวในตม

มนุษย์ประเภทหัวเหมื่อนน้ำนั้น เปรียบเสมือนบุคคลที่พร้อมจะเรียนรู้และ
รับรู้ จักเป็นประเภทประเสริฐสุด

มนุษย์ประเภทหัวปริมน้ำ เปรียบเสมือนบุคคลที่มีการเรียนรู้และรับรู้ได้
แต่ไม่สามารถเรียนรู้และรับรู้ได้ทั้งหมด เพราะยังมีส่วนมืดทึบบางส่วนซ่อนอยู่ในน้ำ

มนุษย์ประเภทหัวใต้น้ำ เปรียบเสมือนบุคคลที่ยากแก่การเรียนรู้และรับรู้
แล้วยังมีโอกาสเป็นเหยื่อของปู ปลา เต่า และหอย

มนุษย์ประเภทหัวในลม มนุษย์ประเภทนี้ไม่สนใจที่จะเรียนรู้และรับรู้
ใด ๆ ทั้งสิ้น หากจะสอนก็ต้องเสียเวลาเปล่า

ส่วนการแบ่งกลุ่มคนในสมัยปัจจุบัน ตามแนวคิดของวิทยาการสมัยใหม่
แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

- ประเภทมีความคิดก้าวหน้า ช่างริเริ่มคิดค้น (innovator)
ใฝ่รับการชี้แนะเพียงเล็กน้อยก็สามารถเข้าใจได้หมด

- ประเภทรับรู้ได้ไว (early adopter หรือ early majority)
สามารถรับรู้และปฏิบัติได้อย่างรวดเร็ว

- ประเภทรับได้ช้า (late adopter หรือ late majority)
สามารถรับรู้และปฏิบัติได้ช้า

- ประเภทล่าช้า (laggard) ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ทั้งสิ้น
อาภรณ์พันธ์ จันทรว่าง (อาภรณ์พันธ์ จันทรว่าง, 2525: น. 2 - 3)
ได้สรุปสาระโดยย่อของบุคลิกภาพ ดังนี้

1. บุคลิกภาพเป็นแนวความคิดเชิงจิตและการรวมกัน

(psychophysiological concept) กล่าวคือ ทุกคราวที่พูดถึงบุคลิกภาพ
จะทองหมายถึงทั้งฝ่ายจิตและฝ่ายกายรวมกัน จะหมายถึงลำพังฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมิได้

2. บุคลิกภาพจะมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญและใกล้ชิดกับ

(1) ความรอบรู้ (cognitive) (2) อารมณ์ (affective) และ
(3) การกระทำ (Conative หรือ motor) แต่ละอย่างดังกล่าวจะเป็น
รากฐานของการรวมตัวเป็นองค์ภาพ และเป็นรากฐานของความเจริญเติบโต

พวกความรอบรู้ (Cognitive Organization) จะสร้าง
เป็นรูปที่เรียกว่าปัญญา (intellect) ส่วนอารมณ์ (affective) ก็มาเป็น
รูปอารมณ์ติดกาย (Temperament) และการกระทำ (conative) ก็จะออกเป็น
รูปของลักษณะนิสัย (character) ทั้งสามฝ่ายของบุคลิกภาพนี้จะเจริญเกี่ยวข้อง
ควบคู่กันตลอดมาทุกระยะแห่งชีวิต

3. บุคลิกภาพจะแสดงออกแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ (1) ความเกี่ยวข้องของ
ส่วนประกอบ (component) (2) ความแน่นหนาแน่นอ่อนของหน่วยที่ผสมกัน
(integration) (3) ความพอเหมาะและคุณภาพของส่วนต่าง ๆ นั้น
(proportion and balance of its parts) และ (4) แบบที่แสดงออกมา
(mode of expression)

4. ความนิคปกติของบุคลิกภาพ คือความนิคอย่างแรงมากหรืออย่าง
อ่อนมากของสิ่งที่ประกอบกันขึ้น เป็นบุคลิกภาพดังกล่าวแล้ว

4.5 บุคลิกภาพของครู

บุคลิกภาพของครู คือ ลักษณะของบุคลิกภาพที่แสดงตัวให้เห็นในขณะ
ครูกับสิ่งแวดล้อมมีปฏิริยาต่อกัน

บุคลิกภาพของครูแต่ละคนแตกต่างกัน บุคลิกภาพของครูคนหนึ่งอาจมองได้
เป็น 3 แง คือ

- แงชีวิตวิทยา ได้แก่ ลักษณะท่าทางทางกาย โครงสร้างและหน้าที่ของ
อวัยวะและทอม

- แงสังคม สะท้อนให้เห็นการอบรมทางวัฒนธรรม

- แจงจิตวิทยา ซึ่งรวมถึงความสามารถที่จะเข้าใจ ความเฉลียวฉลาด การลงมือทำงาน รวมทั้งการสนองตอบทางอารมณ์

บุคลิกภาพของครูในแง่สังคมอาจจะแยกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. ครูที่นำตนเอง ครูประเภทนี้มักเป็นผู้ที่มีความรู้สึกนึกชอบดี เป็นครูที่รักระเบียบ เป็นคนแข็งขันไม่ลนลาน ทั้งมาตรฐานสำหรับตนเองไว้สูง มักจะไม่พอใจกับการสอนของตนเอง ครูประเภทนี้อาจจะสอนให้ดี แต่ไม่แลเห็นคุณค่าของการนิเทศการศึกษานัก เว้นแต่การนิเทศนั้นจะเป็นไปในแง่ชมเชย ชอบวิจารณ์ตนเอง แต่อาจถูกศึกษานิเทศวิจารณ์มักจะเกิดความท้อใจ

2. ครูที่ปรับตนได้เหมาะสม เป็นครูที่มีอหิชาศย์ไม่ตรีทิ ว่องไว ชอบแสดงออก มีความรู้สึกไวทางสังคม ชอบคนทุกคนและเป็นที่ชอบพอของคนทุกคน เข้ากับสภาพทางสังคมทุกชนิดได้อย่างสบาย อาจรับหน้าที่เป็นผู้นำได้

3. ครูที่ยอมจำนน ครูชนิดนี้จะอาศัยให้เป็นผู้เริ่มงานของตนเองไม่ได้ ศึกษานิเทศต้องคอยเร่งรัดให้ทำงานต่อไปอยู่เรื่อย ๆ ครูชนิดนี้ไม่เคยโกรธเมื่อศึกษานิเทศไปใช้อำนาจในหน้าที่บังคับบัญชา เป็นครูชนิดที่ครูอื่น ๆ อาจจะชมชู้และชักนำไปได้โดยง่าย ครูชนิดนี้ต้องการการคุ้มครองและการเร้าใจ

4. ครูที่ชอบท้าทาย ครูชนิดนี้มักจะเป็นปรปักษ์กับสภาพการณ์ต่าง ๆ ในโรงเรียน มักจะชอบปฏิบัติตนราวกับว่าชุมชนในท้องถิ่น บิคา มารดา เกิด ครู และศึกษานิเทศเป็นศัตรูของตน ครูชนิดนี้มักจะโกรธถ้าศึกษานิเทศไปเสนออะไรให้ศึกษานิเทศจำกัดหาทางเข้าใกล้ครูชนิดนี้โดยวิธีอ้อม ดีกว่าที่จะเข้าใกล้โดยตรง ศึกษานิเทศควรให้คำสั่งโดยตรงแก่ครูที่ชอบท้าทายนี้นาน ๆ ครั้งหนึ่ง เพราะคำสั่งของศึกษานิเทศอาจจะทำให้เกิดการแข็งข้อขึ้นได้โดยง่าย

5. ครูที่ปรับตัวเข้ากับใคร ๆ ไม่ได้ ครูประเภทนี้มักจะกังวลใจ ไม่มีความรู้สึกมั่นคง มีข้อข้องคับใจ หรือชอบระแวง มักจะเป็นศัตรูกับการนิเทศ การศึกษาอย่างไม่เปิดเผย

บุคลิกภาพของครูย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา หรือตามชั้นเรียน ตามอายุของนักเรียน บุคลิกภาพของครูที่สอนในแต่ละระดับ- การศึกษาย่อมต่างกัน ทั้งนี้

ครูอนุบาลและครูประถม

ถ้านำครูอนุบาลและครูประถมมาเปรียบเทียบเทียบกับอาจารย์วิทยาลัยแล้ว จะเห็นว่าแตกต่างกันมากในเรื่องการใช้ภาษา ความว่องไวต่อความคิดเห็นใหม่ ๆ และเหตุผล ถึงแม้ว่าจะมีความรู้และระดับปัญญาใกล้เคียงกัน ครูที่ไปสอนเด็กอนุบาล และเด็กประถมได้สองสามปี จะเริ่มเอาอย่างปฏิบัติวิชาฯ ๆ และการสนองตอบง่าย ๆ ของเด็ก ความสนใจก็จะแคบลงมาถึงระดับความสนใจของเด็ก ครูอนุบาลและครูประถมชอบซื้อของเล่น หนังสือ และเครื่องประดับกระจุกกระจิมมาให้เด็ก หวังนี้ ไม่ใช่เพียงแต่จะให้เด็กมีความสุข ที่จะได้รับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เท่านั้น แต่ภายใน จิตใต้สำนึกของครูก็เริ่มมีความสนใจอย่างเด็ก ๆ เข้าไว้แล้ว จึงเกิดชอบสิ่งที่ ล้อทาลอใจเด็ก

เพื่อจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการสอน ครูอนุบาลและครูประถมจำต้อง ปรับปรุงสัมเสียงที่ใช้ในการตอบให้เร้าอารมณ์ และจำต้องมองทุกสิ่งทุกอย่างในแง่ที่ แตกต่างหนักรที่ทองคอบเผ่าคุณแลเด็กทั้งในค่านสติปัญญาและในทางกาย ทำให้ครูอนุบาล และครูประถมเกิดความวิตกกังวล ซึ่งเป็นเครื่องบั่นทอนบุคลิกภาพของครู โดยเฉพาะ ครูที่สอนเด็กที่เล็กมาก ๆ เด็กเล็ก ๆ เหล่านี้เจริญเติบโตรวดเร็ว ครูปรับการสอน ไม่ทันความเติบโตและพัฒนาการของเด็ก ความฉีกพลาตในการสอน ย่อมมีผลสะท้อน ให้เห็นในบุคลิกภาพของครู ถ้าครูจัดการการสอนและงานประจำวันไม่ทันในวันแรก ย่อมเป็นที่หวังได้ว่าครูจะตองเผชิญกับหมู่เด็กที่ไม่มีระเบียบวินัยไปอีกหลายสัปดาห์ต่อมา ถ้าครูให้เด็กอ้อนมากเกินไป เด็กจะหมดความสนใจในการอ่าน หรือถ้าครูทำให้เด็ก ตกใจกลัวด้วยการกระทำเกี่ยวกับวินัยรุนแรงเกินไป ครูก็จะทำให้เด็กห่างเหินจากครู ตลอดไป ครูอนุบาลและครูประถมดำเนินชีวิตอยู่กับความฉีกพลาตเช่นนี้จึงเกิด- ความร้อใจ ใครจะหาวิธีหลีกเลี่ยงการทำสิ่งที่ฉีกเช่นนี้เสีย

ศึกษานิเทศก์ไม่ควรคอยให้ครูอนุบาลและครูประถมฯ เริ่มปรับปรุง การสอนเอง ครูอนุบาลและครูประถมฯมักจะชอบทำงานสร้างสรรค์อย่างเด็ก ๆ ภายในประสบการณ์อันจำกัดของตน แต่ศึกษานิเทศก์จะอาศัยให้ครูทดลองทำงาน-ใหญ่ ๆ เองเกี่ยวกับหลักสูตรหรือวิธีสอนที่สำคัญมาก ๆ ไม่ได้ อีกอย่างหนึ่ง ครูอนุบาลและครูประถมฯจะไม่มีการชักชวนทอขอ เสนอแนะที่จะให้ปรับปรุงการสอน ตามวิธีการนั้น ๆ ไม่ผิดแผกแตกต่างไปจากประสบการณ์ที่ตนเคยใช้อยู่มากนัก

ครูอนุบาลและครูประถมฯมีหน้าที่จะยอมอ่อนข้อต่อคนในครอบครัว หรือ ในหมู่สังคมนอกโรงเรียน บุคลิกภาพของครูอนุบาลและครูประถมฯคล้ายบุคลิกภาพ ของเด็ก วิธีที่จะเข้าไปถึงครูอนุบาลและครูประถมฯ ก็ควรจะเป็นวิธีเดียวกันกับ วิธีที่จะเข้าไปสู่เด็ก ครูประถมฯมักจะยอมให้มิตรเทียมหลอกล่อไปหาประโยชน์-ส่วนตัว เพราะครูอนุบาลมีความเชื่อง่ายเหมือนเด็ก เมื่อใดเชื่อใครครั้งหนึ่งแล้ว ก็จะเชื่ออีกทันที บางครั้งมีคนที่ไม่มีสนิทสนมกับครูพวกนี้มักมาแสดงความคิดเห็นที่ดี และแสดงความปรารถนาที่ดีต่อ ครูพวกนี้ก็จะขัดแย้งโดยไม่มีเหตุผลและจะไม่ยอมเชื่อ อย่างเด็กซาะก

ครูประถมฯนี้รักเด็ก มิฉะนั้นคงไม่สมัครมาเป็นครูสอนเด็ก แทนเสียทาย ที่ความรักเด็กนี้มักจะไม่ใช่เป็นเครื่องจูงใจคนให้เข้ามาเป็นครูชั้นมัธยม สำหรับ-ชั้นสูง ๆ ความปรารถนาที่จะสอนมักจะมีเกิดจากความสนใจในวิชาบางอย่างเดียว แต่ความสนใจในเนื้อหาของจิตวิทยาเด็ก หรือ เทคนิคของการสอนอ่าน หรือโอกาส ที่อาจจะได้แสดงละคร นาน ๆ ครั้งหนึ่งจึงจะเป็นเหตุผลที่ครูอนุบาลและครูประถมฯ ยกขึ้นมาอ้างเพื่อเลือกสอนชั้นที่ตนกำลังสอนอยู่

เพราะว่าเคยชินกับกิจกรรมของเด็ก ครูประถมฯนี้จึงมักจะชอบหลีกเลี่ยง การมีเพื่อนฝูงเป็นผู้ใหญ่ เมื่อใดทำการสอนมานานพอสมควรแล้ว ครูพวกนี้จะชอบคบ-กันเอง และมักจะหลีกเลี่ยงครูชั้นอื่น ซึ่งครูพวกนี้ถือว่าเป็นผู้ใหญ่ ครูพวกนี้รู้สึกว่ ศึกษานิเทศก์เป็นคนที่น่ายำเกรง และนึกไปว่าศึกษานิเทศก์จะแสดงตนเหมือนกับ เป็น พ่อเป็นแม่ของตน

ไม่ว่าลักษณะภายในร่างกายของครูประเภทนี้จะเป็นอย่างไรก็ตาม การปรับตัวให้เข้ากับสภาพประเพณีของเด็กจะทำให้ลักษณะเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปในไม่ช้า ถ้าครูทักนี้ใช้เสียงเกรี้ยวกราด เด็กก็จะส่งเสียงอึกทักและกวนใจมากขึ้นทุกที ถ้าครูทักนี้วางท่าเคร่งนักเรียนจะเอาอย่างและวางท่าเคร่งและทำตัวจนครูเป็นทุกข์ ถ้าครูแสดงอาการขมขู่เด็กก็จะขมขู่ตอบราวกับว่าอาการขมขู่ของครูหาหายความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยของเด็ก ความกตัญของเด็กอนุบาลจะบังคับให้ครูรับเอาเสียงถอนเสียงหวาน ท่าทางสบายอกสบายใจ และหน้าแดงฉ่ำชุ่มชื้น ไว้เป็นบุคลิกภาพของตน

ครูมัธยมต้น

เด็กชั้นมัธยมต้นมีลักษณะคล้ายอนารยชนตัวเล็ก ๆ มาก ชอบแสดงความประพฤติที่ดูเหมือนไม่มีเหตุไม่มีผล และดูเหมือนไม่มีความรับผิดชอบ เด็กพวกนี้ต้องการครูที่มีบุคลิกภาพ ที่สามารถจะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองอย่างรวดเร็วและโดยวิธีสร้างสรรค์

ระดับความสนใจของเด็กมัธยมต้นยังคงอยู่ในขอบเขตจำกัด ดังนั้น ความสนใจของครูก็อยู่ในขอบเขตจำกัดตามไปด้วย ฐานะของครูก็คือสอน เลขคณิต เมืองต้น สังคมศึกษา เมืองต้น วรรณคดี เมืองต้น ฯลฯ ซึ่งไม่ให้โอกาสครูให้เติบโตทางด้านปัญญาไปกว่าเรื่องวิธีสอน ดังนั้นครูประเภทนี้จึงตกอยู่ในสภาพแกระแกระทางด้านวิทยาการ เหมือนครูอนุบาลและครูประถม

เด็กชั้นมัธยมต้นจะถือว่าอารมณ์ที่ครูแสดงออกมาภายนอกนั้น เป็นความอ่อนแอของครู และครูก็ยังไม่มีความหวั่นไหวมากนักพอ ที่จะปฏิบัติต่อเด็กด้วยความเมตตากรุณา และแล้วให้มีระเบียบวินัยอันดีคงอยู่ในห้องเรียน ดังนั้นเรามักจะพบครูมัธยมต้นแสดงความซาเย็นทางอารมณ์ ความมิงชาที่ครูแสดงออกมาภายนอกนี้ จะช่วยครูให้ความคุมสถานการณ์ในห้องเรียนไว้ได้ ครูมัธยมต้นมีความโน้มเอียงที่จะแสดงความรุนแรงแก่เด็ก เช่น ให้เด็กแก้คำผิดคำเดียวพันครั้ง ใช้นิ้วตบปากเด็กข้างหู หรือชกนักเรียนไว้ไม่ให้กลับบ้านพร้อมกับเพื่อน ความเกรงเกรียงที่เกิดจากห้องเรียน

อันเต็มไปด้วยเด็กที่ไม่มีความรับผิดชอบที่อาจจะทำอะไรแปลก ๆ ออกมาเวลาใด เวลาหนึ่งก็ได้ เช่นนี้ย่อมจะทำให้ครูเกิดไม่สบายใจจึงใช้ความรุนแรงแก่เด็ก เพื่อจะขจัดบรรเทาความไม่สบายใจของครูลงเสียบ้าง

ครูมัธยมต้นมักชอบแสดงให้คนในครอบครัวและเพื่อนฝูงแลเห็นว่า เขาก็เป็นคนมีตำแหน่งที่สลักสำคัญอยู่เหมือนกัน แต่แล้วก็ไม่เคยรู้สึกมั่นคงใน ตำแหน่งนั้น การเอาชนะกันระหว่างครูกับศิษย์ ทำให้ครูเกิดความรู้สึกไม่มั่นคง ซึ่งครูจะแสดงออกมาให้เห็นในชีวิตสังคมนอกโรงเรียน ครูมักจะพยายาม บอกใคร ๆ ว่าตนมีความจำเป็นของรับตำแหน่งที่ตนได้รับแต่งตั้งให้ทำงานอยู่

ยังเป็นที่น่าสงสัยว่าครูมัธยมต้นจะรักลูกศิษย์ของตนอย่างแรงกล้า เหมือนครูอนุบาลและครูประถมหรือไม่ เด็กมัธยมต้นที่ทุกคนและแก้ไขไม่ได้เช่นนี้ ยากที่ครูจะรักได้เหมือนเด็กอนุบาลและเด็กประถม ครูมัธยมต้นอาจรักนักเรียน บางคน แต่เป็นความรักที่ต้องอบรมให้ดีขึ้น และจำกัดอยู่เฉพาะนักเรียนเพียง สองสามคน และไม่ใช่เป็นความรักตามธรรมชาติ เหมือนความรักของครูอนุบาล และครูประถมที่มีต่อเด็กทุกคน

ครูมัธยมต้นมักจะนับถือครูมัธยมปลาย และอยากเป็นครูมัธยมปลายด้วย สักคนหนึ่ง เป็นความทะเยอทะยานที่ไม่มีอยู่ในครูอนุบาลหรือครูประถม ผู้ซึ่งพอใจ และถึงกับร้อนใจกลัวจะไม่ได้อยู่ในตำแหน่งเดิม ครูมัธยมต้นนับถือบิคารมารคาของเด็ก ถึงแม้ว่าจะต้องคอยระวังตัว กลัวว่าจะปล่อยอารมณ์แรงเครียดอันเกิดจากเด็ก ไปแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อบิคารมารคาของเด็กเข้า ครูมัธยมต้นหวังว่าจะได้รับและ ยินดีรับการนิเทศการศึกษาแบบบิคารมารคาแนะนำบุตร

ในค่านิยมทางกาย ครูมัธยมต้นมักจะชอบใช้เสียงเกรี้ยวกราด มักจะมีท่าเคร่ง และสีหน้าขมกว่าครูอนุบาลและครูประถม ครูประเภทนี้จำต้อง อดสู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อทำงานให้ไต่ผล ความพยายามอันนี้ได้สะท้อนให้เห็น เป็น อาการปรากฏทางกาย

ครูมัธยมปลาย

การแย่งความเป็นใหญ่กัน ซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก
 ในชั้นมัธยมต้น มักจะแตกไปโดยครูเป็นฝ่ายชนะ ก่อนที่เด็กจะเลื่อนขึ้นไปเรียน
 ในชั้นมัธยมปลาย เด็กมัธยมปลายเรียนรู้วิธีแสดงความยินยอมต่ออำนาจของครู
 ออกมาให้ปรากฏภายนอก เพราะครูมัธยมปลายไม่ค่อยอยู่ในฐานะที่ปกครอง
 นักเรียนแล้วนักเรียนมักมีปฏิกริยาเหมือนครูมัธยมต้น ครูมัธยมปลายจึงมีเวลา
 ที่จะพักผ่อนหย่อนคลายได้นึกหนึ่งและปรับปรุงอำนาจที่มีเหนือเด็กให้ดีขึ้น แล้วรับเอา
 บุคลิกภาพของผู้เป็นมารดาเข้าไว้ ครูมัธยมปลายกลายเป็นมารดาผู้ทำหน้าที่ปกครอง
 สังคมห้องเรียน บทบาทเช่นนี้แตกต่างกับบทบาทที่ครูอนุบาลและครูประถมแสดงอยู่
 ครูอนุบาลและครูประถมใกล้ชิดกับความทองการ วัตถุประสงค์ อารมณ์ และ
 ความประพฤติต่าง ๆ ของเด็กมาก และการอบรมเด็กในค่านิยมก็ทำใ้สนิทสนม
 แนบเนียนกว่ามารดาผู้ทำหน้าที่อบรมบุตร หรือมากกว่าบทบาทของครูมัธยมต้น
 ซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้อำนาจ แล้วเกิดความไม่สบายใจขึ้น

ครูมัธยมปลายไม่คงพยายามช่วงชิงอำนาจกับเด็ก เพราะอำนาจนั้น
 มีอยู่แล้วแต่คงพยายามแข่งขันกับเด็กในทางปัญญา การทำลายความรู้สึกเช่นนี้
 ซึ่งมักจะเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากเนื้อหาอันมากมายกว้างขวางของวิชาที่จะต้องสอน
 เราใจครูให้ทำการสนองตอบกิจกรรมการเรียนของเด็ก เร็วขึ้นและสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น
 และขยายวงความสนใจของครูเองให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เหมือนอย่างที่ครูอนุบาล
 และครูประถมทงทำ และบางทีจะต้องปรับระดับปัญญาให้สูงเท่าระดับปัญญาของพลเมือง
 โดยทั่วไปอีกด้วย

เพราะว่าครูมัธยมปลายมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
 ทางสังคมของโรงเรียน ครูจึงนำบทบาทนี้ไปใช้กับคนในครอบครัว กับเพื่อนฝูง
 และกับครูคนอื่น จึงเห็นกันอยู่บ่อย ๆ ว่าครูประเภทนี้มักจะแสดงว่าตนมีความรู้
 เหนือมิกามารดาเด็ก แต่มักจะแสดงโดยมรรยาทึงาม และบางรายมิกามารดา
 เด็กถึงกับชมเชย ครูมัธยมปลายยอมรับนับถือศึกษานิเทศก์ในฐานะเป็นบุคคลเสมอกัน

และนิยมการนิเทศการศึกษา ชนิดที่เป็นแบบประชาธิปไตยมาก ๆ ซึ่งสมมุติฐานว่า ทั้งครูและศึกษานิเทศก์สามารถจะทำประโยชน์ร่วมกันให้แก่การปรับปรุงการสอนได้เป็นอย่างดี

ครูมัธยมปลายไม่มีนิสัยชอบทำเสียงเกรี้ยวกราก และมักจะชอบแสดงความไว้วางใจในผู้อื่น และชอบแสดงอารมณ์อ่อนคลายเป็นความสุขสบายอยู่เสมอ

ครูชั้นมัธยมสูงขึ้น

การศึกษาของครูชั้นมัธยมสูงขึ้นไปทำให้ครูมองดูวิทยากรด้วยทัศนคติแบบการฝึกหัดอบรมที่ครูประเภทนี้ได้รับในวิทยาลัยครู ทำให้ครูเชื่อว่าวิชาเฉพาะที่ตนเลือกเรียนมา เป็นวิชาที่มีความสำคัญเพียงวิชาเดียวเท่านั้น ส่วนวิชาอื่น ๆ แม้แต่วิชาครูก็มีความสำคัญรองลงไป ครูที่สอนชั้นมัธยมที่สูงขึ้นไปมักจะแคลงใจสงสัยว่าครูอื่น ๆ ที่ไม่มีความกระตือรือร้นในวิชาที่ตนสอนอยู่นั้น อาจจะเป็นเพราะไม่มีความรู้ และมักจะไม่ค่อยมีความเห็นอกเห็นใจกับนักเรียนที่เรียนอ่อนในวิชาที่ตนสอนที่จริงครูประเภทนี้เห็นนักเรียนทำงานบกพร่องไม่ค่อยได้ มักจะคิดว่านักเรียนที่ไม่สามารถรับวิชาได้อย่างแรง ๆ และมักแสดงท่าทีออกมาคล้ายกับว่า ถ้านักเรียนเรียนวิชาของตนไม่ได้ ก็ควรจะออกไปเสียจากโรงเรียนเลยก็แล้ว

บรรยากาศทางการศึกษาของโรงเรียนที่สอนชั้นมัธยมสูงขึ้นไป ซึ่งเน้นเรื่องการเตรียมนักเรียนให้ไปเรียนต่อในวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย โครงการของโรงเรียนซึ่งได้มีการวางมาตรฐานทางวิทยากรไว้อย่างสูง และการเร่งรัดนักเรียนให้เรียนวิชาให้ครบตามหลักสูตรอันมีมาตรฐานสูงขึ้น เหล่านี้ ครูเหมือนจะทำให้ครูกับนักเรียนแยกกันไปคนละทาง เพราะการที่ครูจะเข้าถึงจิตใจนักเรียน กับงานที่ครูจะต้องเข้าไปให้ถึงมาตรฐานอันสูงทางวิทยากรนั้นทำไปพร้อม ๆ กันไม่ได้ บุคลิกภาพของครูที่สอนชั้นมัธยมสูงขึ้นไปนี้จึงเป็นบุคลิกภาพที่เคร่งเครียด และมองไม่เห็นความพยายามของนักเรียน บางครั้งก็คิดว่านักเรียนรุนแรงไป เราอาจจะมองดูครูประเภทนี้ได้สองแง่ แง่หนึ่งคิดถึงนักศึกษาของตนมากเกินไป อีกแง่หนึ่งคิดถึงผลประโยชน์ของนักเรียนเกินไป

ครูที่สอนมัธยมสูงขึ้นนี้มีลักษณะคล้ายครูมัธยมปลาย คือมักจะรู้สึกว่าตนมีความรู้เหนือคนในครอบครัว เหนือเพื่อนฝูง และเหนือครูอื่น ๆ มักรู้สึกว่าตำแหน่งของตนมีเกียรติในวงการสอน และมักจะรู้สึกว่าฐานะของโรงเรียนของตนสูงและสำคัญ และเวลาที่ทำการติดต่อกับคนอื่น ๆ ภายนอกโรงเรียนก็ยังมีความรู้สึกเช่นนี้อยู่ ครูจึงกล่าวไม่ค่อยจะมีความคิดเห็นสอดคล้องกันกับมีคามารคาของนักเรียน เพราะในจิตใจสำนึกของครูยังมีความรู้สึกที่ว่าตนมีความรู้เหนือกว่าแปงอยู่ (เฉลิมวงศ์ โชติกฤษ, 2502: น. 18 - 27)

บุคลิกภาพและคุณสมบัติของครูอาจารย์วิชา

สถานศึกษาควร เลือกครูอาจารย์ให้ทำหน้าที่จัดวิชาสอนวิชา หรือเป็นครู อาจารย์แนะแนว จากผู้ที่มีบุคลิกภาพและคุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นผู้มีความรู้ในความเป็นครูอย่างแท้จริง
2. เป็นผู้มีความวิริยะ จรรยา มารยาทของครู ตามระเบียบประเพณีที่ทำงานของครู
3. มีความรู้ในเรื่องวิชาการศึกษา จิตวิทยาการศึกษา พัฒนาการ และการ เรียนรู้ของบุคคล จิตวิทยาการแนะแนว
4. มีความรัก ทอใจ ในการสอนการจัดวิชา
5. มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร และเนื้อหาวิชาที่ตนเองต้องรับผิดชอบในการจัด หรือการสอนเป็นอย่างดี
6. มีบุคลิกภาพและความประพฤติเหมาะสมสอดคล้องไม่ขัดกับหลักสูตร เนื้อหาวิชาที่ตนจัด หรือสอนนักเรียน นักศึกษา
7. มีความยิ้มแย้มแจ่มใส มีอัธยาศัย เป็นกันเองกับนักเรียน นักศึกษา มีอารมณ์เบิกบาน

8. มีความยินดีต้อนรับ และให้ความสะดวกแก่นักเรียน นักศึกษา และอุทิศเวลาให้แก่ นักเรียน นักศึกษาผู้มาติดต่อขอความอนุเคราะห์ในงานของตน และขอคำแนะนำต่าง ๆ

9. มีศิลปะในการฟัง มีความอดทน สามารถรอได้คอยได้ มีทักษะในการฟัง และยินดีเป็นผู้ฟัง ให้โอกาสแก่คนได้ระบายความทุกข์ ปัญหาข้อขัดข้องใจ อารมณ์และความรู้สึกสะท้อนใจต่าง ๆ

10. เป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะที่ กระฉับกระเฉง ว่องไว วางใจ และมองโลกในแง่สร้างสรรค์ (ซ้ำเลื่อง วุฒิจันทร์, 2524: น. 125 - 126)